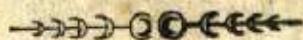

Јовановић Јован
Р19 Ср I 233.1

„МИХОЉСКА СКУПШТИНА“

ДРЖАНА У КРАГУЈЕВЦУ 1867.

280016

• У НОВОМ САДУ.

ПЛАТОНОВА ПЕЧАТЊА.

—
1867.

МИХОДРКА СКАПШТИНА

№ 7125

ВЪЗНАНА У ПЕРВАЯ ЧАСТЬ 1803

№ 319382

БИБЛИОТЕКА ПУТИНА
ИМЕНИ САНКТ-ПЕТЕРБУРГСКОГО
УНИВЕРСИТЕТА

БИБЛИОТЕКА
И. Г. Михайловца
ИЗДАНИЕ

Адреса коју је посланик вароши Јагодине, Јован Јовановић, прота, предлагао као одговор на престолну беседу на последњој „Михољској скупштини“ у Крагујевцу.

Пресветли кнеже и Господару.

У дугом времену како народ не доби прилике, да се изјави о важним потребама државним, осећала се одавно обшта жеља искреног договора између народа и владоца. У кући и породици једној нема послова где се млађи и задругари неморају чешће припитати и са старешином договарати: а како неби било договора у држави, у великој народној задрузи? Где и разговор и договор, ту и благослов, ту живот и напредак.

С тога, Господару, народна скупштина истинитом радошћу поздравља Тебе од стране народа, и на позив Твој с поуздањем приступа великом задатку свом, а за корист и срећу Србије и свега народа србског.

Скупштина пре свега честита Теби успех што се градови у Србији очистише од турских посада. На том великом добитку захвална отачбина благодари Теби лично, за одважност и мудрост којом се у згодним приликама, умеде послужити, те снагом и поверењем народа јак, настави народно дело сретно унапред, где га Твој славни родитељ блаженог спомена оставио. Но јошт има много да радимо, јошт много да се трудимо и мучимо, док се права народу србском свуда припознаду и док му се народни живот подпуно ујамчи. У тој цели Господару, народна скупштина дужна је пред Богом и пред светом да изјави обште осећање, обшту мисао народа, а то је, да у овим крајевима неможе бити постојаног мира ни озбиљног напредка, док се свему народу србском неприпозна право на живот и самосталан развитак народни. С тога и Србија неможе да испуни задатак свој док јој остали делови стоје отргнути под тешким притиском. На с тога се народна скупштина и нада Господару, да ћеш ти што пре употребити удекан час, србско питање изнети пред сизеренску и гарантне силе, и свом снагом настати, да се ово реши по правди, а у корист образованости и јевропског мира. У тој цели Господару стоји на располагају сва снага на-

родна и нема Србина који Те неби на том путу пратио, који би пожалио крви и имања свога, кад се ради за спасење и срећу свега народа србског.

Сад Господару, народна скупштина дужна је, да се са узвишеним владоцем својим разговори о домаћим унутрашњим пословима и потребама народним.

Ово с тим већим поуздањем и искреношћу чинимо, што знамо да ће у Твом очинском срцу народне жеље увек одзива наћи, као и што знамо и то, да често најбоље и најспасоносе није жеље владалачке могу неудесно да соврше од оних, што су на њихово извршење позвани. Јер извршиоци воље владалачке, шта стоје међу владоцем и народом, као год што могу при ваљаном извршивању споразумлење међу народом и владоцем да посредују и да одржавају, тако исто могу много пута незгодно извршујући вољу владалачку да буду сметња споразумлењу и заједници међу народом и владоцем, и тако дакле народ нема ником другом да се потужи, него своме владоцу самом, чије патриотске жеље познаје.

Светли Господару, народ српски ма колико да ти је благодаран на труду учињеном на пољу спољне политике, и ма колико да је задовољан са успесима с те стране, опет народ-

на скупштина осећа најсветију дужност да ти изјави, да би задовољство народа било пуно, кад би ти и у унутрашњим потребама земље благоволио узети правац, који би жеље народне довео непосредно пред престо, и који би дела свакога поједног извршитеља власти по себи благодетних тежња, изнео Твоме оку на видик, те да их увек оценити можеш, да ли Твоим узвишеним намерама одговарају.

Идући тим правцем Господару, учинило би се немогућно, да Ти се народне жеље неистинито представљају, а уједно пресекао би се за свагда пут, да се по народу Твоје благодатне тежње свакојачко тумаче, које само на обшту несрећу нашег рода иде, — те би тако народ колико у својој унутрашњости био задовољан, толико би и својој осталој браћи из окола изнео на видик тако стање, на које би њихова жудња била свагда управљена.

Почињући о томе, скупштини је жао што мора казати, да се уставни ред законитог скупштинског делања обишао јошт у 1859 г. кад се избори за мало-Госпођинску скупштину неупутно покварише, и учинише нови избори у којима несагласно са смислом закона св. Андрејске скупштине, буду од избора искључени многи разумни учени и своим поштењем познати људи у народу, а под изговором да чи-

новници на скупштину не требају. Тако састављена Мало-Госпођинска скупштина, и поред свега родуљубивог труда свог за народна права, ипак немогаше сачувати, да се изборни закон св. Андрејске скупштине не сузи, те тако изиђе нов скуп. закон по коме се одреди да се народна скупштина састаје тек у три године једанпут, да чиновници ни одкаквог реда не могу изабрани бити за скупштинаре, већ само свештеници, трговци и сељаци, да секретаре скупштина несме сама себи бирати, већ да мора примити за секретаре кога јој влада одреди, укратко значај народне скупштине одвећ се много смањи.

Кад Ти по смрти твога блаженопочившег родитеља ступи на престо: људи који бише сретни да задобију поверење Твоје, те као извршитељи највише воље, и поред онако јасне и великодушне прокламације Твоје ипак не умедоше подесити правац здраве унутрашње политике, већ у изванредној Преображенској скупштини разним начином учинише, да се и оно мало скупштинске важности ослаби. Јер поред осталих ограничења у заступништву народном тада се јошт уведе, да скупштина ни председника себи не може сама бирати, већ да мора примити онога кога јој влада постави; и осим тога: у закон

скупштински уметну се један параграф, да скупштинари и као посланици народни могу по криминалном закону на суду одговарати за речи своје које су изговорили у скупштини. Према таком закону и правцу којим је влада пошла у унутрашњој управи земље, наравно и последња скупштина пре три године није могла како би ваљало да заступи народ, и да искаже његове праве жеље, и потребе, те по томе и ти ниси могао чути прави глас народа, нити дознати све тегобе и невоље које народ тиште.

Но прилике учинише, а и време зактева да се народ преко ове скупштине искрено и отворено разговори и договори с узвишеним владоцем своим. Господару, теби као и целом свету познато је, како народ србски од Косова нападнута и страдалник, како је жељан слободе, како правду љуби, и како је послушан владоцу и властима своим по закону. Само себичњаци, или који га добро не познају могу рећи, да народ Србски неволи поредак, и да неће јаку државну власт; та ретко има где народа на свету који толико поштује закон и чува ред и правду као народ србски.

Али господару, оваким начином кад се дуже времена не би дало да се чују тегобе земаљске, народ би могао влонути духом, па изгубити

уздаће у законе и правду, те би се и непријатељи с нама укоравали, што немамо јошт оних уставних јемстава у држави, којима се живот, чест и имање грађанина и сељака подпуно осигурава. Господару народ србски готов је да Те свом снагом подупире у свима узвишеним тежњама за срећу и спасење Србства, и народна скупштина биће само одјек васколиког народа, ако Ти у томе изјави подпуно поверење. Но уједно народ хоће да се у унутрашњем развићу живота свог, у неговању просвете и слободе своје, неспречава празним туђинским формама и многим скупим чиновничким установама; него да се крени чувањем народних врлина, да јача и напредује неговањем народне свести и своје домаће слободе.

У томе смислу скупштина пре свега дужна је у име народа тражити, да се договорно с владоцем одреди скупштини у законодавству део власти, која јој припада по жељи народа, по духу уставног живота, и по смислу начела и закона св. Андрејске скупштине.

Тако би ваљало, саставити подпуно представништво народно, те да се нашој земљи да подпун и ваљан устав, који би произишао из заједничке воље народа и владоца, и у коме би се начисто поделиле главне власти: законодавна извршна и судска, па круг њи-

хове радње и одговорности на чисто одредио. Јер овако како је сад, извршитељи Твоје воље Господару, знајући, или незнајући, допуштају да се чине злоупотребења и неправде, а народ неможе ни мањег чиновника, а камо ли њих саме да повуче на одговор пред судом. Допусти да наведемо најобичнији пример злоупотребења власти. Чиновник прода нечије имање неуредно и тако оштети грађанина, или други чиновник оглоби на правди човека, или га ни крива ни дужна држи у затвору. Коме да се тужи човек? министру, — но овај може из различних узрока да штеди чиновника свог, или не може ни да дозна све трагове рђавим чиновницима. А Теби самом не може свак да доспе, и многи сиромаш варошанин и сељак радије ће отрпити неправду, него да досађује самом владоцу земље. Тако се мало по мало отуђује народ од владе; а где нема прилике да се глас народа чује, где није штампа слободна, где нема јавног разговора и договора на слободним састанцима, па где су и општински зборови ограничени и стављени под туторство чиновника — ту најпосле може владалац и поред најбоље жеље и воље да остане необавештен о најпречим потребама и тегобама народа.

Према оваковом правцу унутрашње поли-

тике, Господару, и судови у Србији не могу да буду оно, што би требало да буду по вечитом начелу правде и по познатој племени-тој прокламацији Твојој: да се закон као највиша и обшта воља оживотвори. Јер о подпуном вршењу правде не може бити говора онде, где нема подпуне судске самосталности, и где судије, осим што по вољи старијега могу бити премештени, пензионирани, и из службе отпуштени, још имају пред очима и много страшнији пример.

И у погледу економном стање наше не показује се у повољном облику. Система данка, која је последњим законом уведена, имала би у многоме да се мења и поправи. У колико се у општини једној сиротиња мложи, у толико теже терет целокупнога данка пада на малени број имућнији људи, које би ваљало разумно чувати да не спадну и они у ред сиротиње, који ништа не плаћа, јер ништа и нема. Но то плаћање и неби било тако несносно, кад би се само надзор народа над трошковима државним и код нас вршити могао. Али скупштини не подноси се буџет на одобрење, а ни народу не показује се тај буџет путем штампе у свима појединостима, него тек у главним сумама. Па кад се помисли, да се поред ђумрука и судски такса и поред данка

на главу плаћа јошт и данак на со и дуван, и осим тога да народ сам прави путове и ћу-прије, да подиже и оправља зграде за надлежатељства, да издржава обштинске трошкове, да плаћа трошкове среским началницима и писарима, кад по срезу путују и т. д. — кад се све то узме у рачун онда се не може рећи, да народ мало плаћа и да не приноси велике жртве. А јошт да узмемо на ум хрђаве године што бише овог последњег времена, у коме се приметно показа назадак нашега народа у покретној имаовини: јер пролетошње предузимано, званично пописивање стоке и живог мала, изнело је на видик ужасну мањину према цифри која је пре седам година у том попису била.

Према оваковом неповољном економном стању ваљало би предузети озбиљне мере за унапредак. Док се цео свет користи и снажи најновијим проналазцима у пољској економији, у занатској и индустријалној радњи и трговини, дотле код нас о свему томе јошт се мало и врло слабо ради. О разумном чувању и подизању шума, о корисном управљању с рудокопима, о регулисању река, о напредку земљеделства и сточарства, о бољим и удесним ћумручким уредбама и таксама, по којима би се на непотребне и луксузне еспапе што већа

— а на потребне и сиромашној класи нужне ствари што мања царина плаћала, о путовима и начинима за лаку проодњу и извоз наших производа, о свему томе до сада се код нас није много старало, а то би били најглавнији услови за материјално благостање отачбине наше.

Из свију ових узрока Господару, народна скупштина свесна свог позива, изјављује, да неможе имати поверења у људма, који у име Твоје управљају земљом. Скупштини је врло тешко што овај корак чини; али кад би друкчије радила, показала би да неради за срећу и напредак народа, и да немари за славу Твога имена.

А Тебе моли скупштина да благоволиш са-слушати глас народа, и испунити највеће жеље његове, које су у главноме ово:

Да се поврати закон св. андрејске скупштине, и да се оживотворе начела његова. Тако да се народна скупштина држи у Београду сваке године, да сама себи бира председника и секретаре, и да она буде један чинитељ у законодавној власти, а у скупштину да могу бити избрани чиновници од просвете, финансиске и судске струке, јер они знањем и поштењем своим могу много послужити земљи, где се тиче обавештења и заступања на-

родних права. Даље, да се уведе и законом уреди истинска одговорност министара пред заступништвом народним, које би и државне трошкове одобравало и контролисало, да се у закони слобода штампе, да се установи порота за веће преступе и злочинства, да се изда други бољи закон општински, и да се општинама остави старинска самоуправа, да се народна војска одвоји од полицајне власти, и да се стави под управу војеног министра, да се у свима гранама државног живота уведе што већа јавност, што већи поредак, већа сигурност и већи полет. Овако у духу народном поправљене установе наше о снажиле би народни утицај наш на браћу нашу, што су под туђинским притиском, ојачале би народну свест, те би је спремили за велике догађаје што су у изгледу, и напоследку предохраниле би многе и многе незгоде, са којима би се управа србска имала да бори, кад дође земан да се уређују одношаи остале браће наше, што ће скорим ако Бог да ступити у заједницу с нама.

Господару! Цел је и једина намера скупштине да се покажу недостатци од којих народ пати, и да се у споразумлењу с тобом изнађу средства, којима ће земља што пре до жељеног благостања доћи. Овде су само не-

колик: али главна начела показана. А народ је уверен о исполинској тежњи твојој, да се мила отачбина наша попне на онај степен благостања, на ком би јој многе земље завидети морале.

Благодарност буди свемогућем Богу, Србија је његовим благословом тако обилна, да су јој сви природни услови благостања и напредка од искони дати. Само слободан развитак њене неиздрпљиве снаге, мудро ползовање искуством других сродних народа, и крепко духу времена одговара управљање њеном физичном и моралном моћи: па је полет у сјајну будућност отворен и успех најродољубивијег и најплеменитијег владарца с честитим народом србским извештан.

Очекујући од оваког правца унутрашње политике своју подршку и срећу, јер би тим начином владалац и народ неразлучним свезама склопчани били, народ преко своје скупштине моли Те светли Господару, да га што скорије обрадујеш овом жељеном изменом.

Господару, народна скупштина пред лицем света и народа изјављује, да њу у овом делу једино руководи чиста и родољубива тежња, с којом жели да ти помогне, како би се отачбини нашој отворио бољи и шири пут напредка, како би се имену Твоме лепше и нове

сјајности, династији Твојој нове славе и трајности, а влади Твојој праве снаге и постојанства прибавило, те да Србија, под Твоим барјаком напред корачајући, изврши свој велики задатак, који јој је Богом намењен.

Предлог посланика вароши Јагодине,
Јована Јовановића, проте, о слободној
штампи.

Браћо!

„Јошт св. андрејска скупштина славног спомена, прогласила је у свом основном закону важно начело слободне штампе, као најпрече јамства слободне народне скупштине.

„Време је, браћо, да се ово начело оживотвори, време је да у Србији слободна реч, кад се говори у одбрану истине и за обшту корист, и у границама пристојности и закона, nebude везана и угушена случајном вољом цензора.

„И да немамо тога основа положеног св. андрејском скупштином, доста је да узмемо на ум потребе и тежње нашег народа, дух и обичаје његове, а особито да узмемо на ум то, што данашње просвећено и напредно доба од нас зактева, па да се уверимо како нам је света дужност и задатак, да се код нашег просвећеног владоца заузмемо, неби ли се слобода штампе и у Србији што пре прогласила и узаконила, као што је он народу и обећао.

А можемо бити уверени, да нам он неће одбити овакав предлог, који изтиче из чисте тежње за срећом и напредком земље, и који је доиста одјек гласа свију свестних и просветољубивих Срба. Ми би се могли позвати на пример толиких других земаља, које су сличног и јошт тежега политичког стања, подобног развитка и положења. као и наша Србија, па већ поодавна уживају благодети слободне штампе, и то им не само не штоди, него јошт на добро и срећу служи. И да непомињемо што у целој Европи само још код нас постоји цензура: но да узмемо за углед суседну кнежевину Румунску, па како тамо може бити слободна штампа, где је Румунија недавно састављена из две од пре са свим раздвојене земље: Влашке и Молдавије, од којих јошт свака вуче на своју страну, и где су толике партаје бољара, које се боре за владу, где има више бивших кнезова, који у земљи живе, и ту своје партаје имају! Па у младој држави Грчкој имамо лепога примера слободне штампе.

„Но шта ће нам да се сравњујемо са другим земљама, кад и по самој простој памети можемо видети, да нам је слободна штампа одвећ нуждна. Кома може штодити, кад се истина обелодањује? Народу је за цело од користи, а тако исто и владаоцу; јер има много што он нестигне да види, да чује и да дозна, а слободном штампом може видети, чути и дознати. То је светлост која осветљује влади и народу сваки корак да не посрну, да незалутају на путу државне управе. Да рекнемо као што веле да је добар владалац свом народу, исто као и добар отац својој фамилији: но некаже ли мудра пословица: докле дете не плаче, мати га се не сећа. Одкуда ће влада дознати све потребе и недостатке

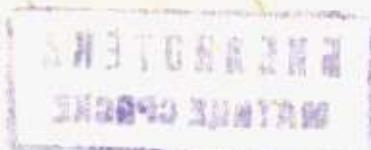
у држави, и како ће дознати и уверити се и о самим својим случајним погрешкама?

„Сви су људи смртни и грешни; па кад често греше млађи који стоје под надзором и руковођењем својих старијих, зацело бива да и старији као људи погреше. Па ко ће их обавестити? И једна кућа има толико потреба и недостатака, да их све старешина кућни неможе дознати, ако не да млађима да му их слободно открију; а камо ли једна држава и народ.

„Може нам ко на ово рећи, да су савет и скупштина зато, да жеље и потребе народа достављају, и о томе се с владом споразумева — но браћо, да метемо руку на срце, па да по души кажемо: да ли и ми сами знамо, и да ли можемо знати и разумети све, што у земљи нашој има недостатака и потреба? Помислите колико би и нама и другима требало још знања, обавештења, јавног договора и искуства.

„Рећи ће нам когод да за нас није слободна штампа, јер је наша земља мала и изложена свакојаким туђинском упливу; но ми и нетражимо слободну штампу, да друге народе или владе вређамо, већ на против да њихово поверење и поштовање задобијемо, служећи се том слободом умерено у границама ваљаног закона и развијајући тако наше домаће благостање.

„Рећи ће нам ко год, да за нас није слободна штампа јер смо ми људи жестоки, на увреду и кавгу готови. Но зар се и без штампе не може учинити увреда, зар без штампе не може бити још више кавге и немира? Зар је досадањим нашим несрећама и потресима узрок слободна штампа, или на против неби ли се могло рећи, да је то било и

бива баш кад нема слободне штампе? Нису ли људи мирнији и задовољнији, кад имају прилике да се изговоре, искажу што им је на срцу тешко, па баш ако им се одма и непоможе, опет лакше сносе. Ми хоћемо добрим законом ујамчену слободу штампе, и хоћемо да се њоме разумно служимо на славу светлог Господара, и на срећу и напредак народа. Закон и сад брани име и чест сваког Србина, па ко би слободну штампу злоупотребио, лаж за истину износио, на чест и име Србина неправедно напао, нека му судови по закону суде.

„Није ни оно истина што неки кажу, да за Србију није слободна штампа, јер нема ко да пише. Ово је заиста чудно. Ако има ко да пише под цензуром, доиста биће још више који ће писати под слободном штампом. Оно што је добро, зашто би се задржавало, под изговором, да нема ко ће га уживати. А код нас већ се показало и делом, да већина народа и свесних људи разуму и желе слободну штампу.

„И да ли ову благословену установу ми тражимо само за неке, а за друге не? И онај коме би се слободном штампом учинила увреда и неправда, и он има право да се послужи слободном штампом, а понајпре може позвати у заштиту закон и судове. Као што је Бог дао човеку тело, тако му је дао и дух. Па као што је човек заробљен кад се не може кретати и располагати својим телом: тако је још више роб, кад не може исказати шта мисли. И ко зна које је веће зло, да ли кад се човек не може да развија телесно или духовно? Убити човека, значи убити једно разумно створење, а забранити добру књигу или добре новине, значи, убити сам разум људски. Кажу да се свака слобода кад

кад и на зло окреће, па тако и слобода мисли говора и писања; па зато, што човек телом слободан, може и другога напасти, ударити и убити, да ли зато може когод паметан рећи, да треба одузети свима људма слободу располагања својим телом и својом снагом, па их повезати и затворити? Није ли зато држава, нису ли зато закони и судови да не даду појединима да својим телом и снагом друге нападају?

„Тако је и са слободом мисли, речи и писања са слободом штампе, ако бих се и нашао когод који би се слободном штампом послужио да задовољи своју страст, или своје себичне и нечисте тежње, за њега су закони судови који му то забрањују, и ако учини, казне. У сваком случају много је већа корист него штета од слободне штампе.

„Тако браћо представници народа србског, мислимо да смо погодили общту жељу свију вас, што смо изнели на среду питање о слободној штампи. И заиста осветла ћемо себи образ пред светом, и оставити леп спомен у народу и историји духовног развитка србског, ако израдимо да се прогласи и узакони слобода штампе. Ово ће бити пре или после, па што би оставили, да овако красно дело изврше други, код и ми можемо ту чест и славу да задобијемо? Лепо ће бити ако потомство наше чита у историји: свето андрејска је скупштина прогласила начело слободне штампе, а михољска скупштина израдила је слободну штампу, ово светило просвете и напретка људског.

„Ми предлажемо да скупштина реши, да се Њ. Светлости Господару и Кнезу нашем учини престављење да прогласи слободну штампу, и да се одма изради закон о штампи, на том основу, да тужбе

у стварима штампе, било да се тиче књига или новина извиђају и пресуђују редовни судови.

„Најпосле желимо да скупштина реши, да се овај предлог заједно са побуђењима од речи до речи штампа у званичном извештају о радњи скупштинској.

Чланак, о „михољској скупштини“, који хтеде „Србија“ донети, али га београдска цензура забрани.

Рад народне скупштине.

„Званичне „Србске новине“ донеше већ и свршетак записника овогодишње народне скупштине. Нећемо да кажемо „Миољске скупштине“, јер би ради били да се народна скупштина једном већ престане називати по свецима и празницима, но да се држи редовно сваке године.

„Као што смо и досада отворено с чистом намером бранили општу корист отаџбине и заступали слободоумна начела нашега напредног века; тако се уздамо, да нам се сада неће ускратити реч, да нашем свету искажемо прво осећање, први упечаток што га на нама остави кратким својим радом народна скупштина. И ако би се у многome за ускраћивање слободне речи жалити имали: опет нисмо се поколебали у вери, да ће и Србија у унутрашњем развитуку свом поћи за духом времена, па свесном вољом народа и патриотском разборитошћу поглавара свога извршити задатак свој: да осталој браћи из окола светли својим установама, и да их наравном (моралном) снагом привлачи у своја недра више, него ли што би се то хиљадама и хиљадама бајонета учинити могло.

„Ова нада наша да ће се слободној речи после скупштине отворити шири круг, учиниће се некима смешна и лакоумна. Но ми смо од оних који у добро, истину и правду вечно верују, који се у недољиву снагу садањег напредног доба одвећ крепко уздају. Па и ако народна окупштина по најважније слободоумне предлоге није усвојила, опет — сам појав таквих предлога на скупштини у ово време може сваког разумног патриоту да обрадује, особито кад предлози долазе од више њих најзнатнијих и најобразованијих посланика ове скупштине. Има неких истина и ствари које тако јако пријањају за срце народа и пристају уз дух његов, да их ваља у приликама само изнети на среду, па им је већ тиме блиска победа осигурана. Свака мисао истинита, мисао корисна и практична, кад јој је прокрчен пут, она је као и здраво семе кад се баца у родну земљу: нићи ће, порасте и разгранати се, док се и не надах. Тако смо тврдо уверени, да ће готово сви важнији предлози народних посланика о условима правне и уставне државе постати и код нас за кратко време живо слово, те на првој идућој скупштини добити за се већину представника народних. А несумњамо, да и наши читаоци знају, које услове и предлоге мислимо. Слобода штампе, учешће народног представништва у законодавству, закон о одговорности органа извршне власти пред народном скупштином, шири круг изборног права т. ј. да и чиновници бар од судске, просветне и финансијске струке могу бити изабрани у скупштину, порота за веће преступе и злочинства — то су по нашем мишљењу стубови правној држави. С тога и благодиримо оним народним посланицима, који оваким свесним предлозима пред

светом осветлише образ себи и народу који их је послао, и показаше да Срби као што су на бојном пољу јунаци за слободу и отачбину своју, тако хоће да и домаћим развитком, општинским и државним животом својим не изостану иза других напредних народа. —

„За сада ћемо да прегледамо рад скупштински на брзу руку, а доцније ако нам прилике допусте, врати ћемо се на њ опширније.

„По реду на првом месту стоји престолна беседа, којом је скупштина отворена. По начелу и околностима које код нас владају, та највиша изјава о стању земље наше, тај узвишени поздрав владоца с представницима народним остаје изван домашаја наше критике. Но ипак смо срећни што имамо да обележимо три сваком Србину миле ствари у престолној беседи, а то су прво градови у нашим рукама, а с тим осигурана унутрашња самосталност Србије; друго, уздање у народну војску, а с тим је скопчан и велики позив који ће Србија имати скоро да изврши, и треће, што престолна беседа нема сада да помиње ни о каквим неповољним приликама или догађајима у домаћем стању нашем.

„У адреси скупштинској на престолну беседу исказано је најпре опште осећање народа због срећног догађаја са градовима. А после је дат израз такођер општој жељи о народној војсци, поносу и нади србској. Но ми би још живље означили те ствари. Ми би казали, да сталнога мира и напретка не може бити код нас, док се браћи нашој у осталим областима царства турског не скине тешки јарам ропства, док им се не ујемча човечански и народни опстанак.

„Нека нам је допуштено изјавити наше скромно уверење, да је у адресу ваљало увести нешто и од оних предлога које смо горе означили. До душе, у скупштинском записнику стоји да је јагодински посланик прота Јован Јовановић изнео у одбору други нацрт за адресу, па кад му одбор то није примио, он је хтео да га у скупштини предложи.

„Но ми незнамо какав је био други нацрт адресе, јер га у записнику нема. Председник скупштине противно парламентарном реду и обичају допусти, да се јагодинском посланику закрати реч о адреси, и сутра дан на захтевање пожаревачког посланика стави на гласање не адресу саму, но право посланика да може о адреси говорити. И скупштина са 33 противу 90 гласова то право не призна.

Мислимо да овде није ни могло бити спора о праву посланика да говори, и нећемо се омашити ако кажемо, да се нигде у свету по скупштинама не закраћује реч посланику, докле год је не злоупотреби, па и тада председник је дужан да брани ту слободу речи до крајње могућности.

„Но ако и није примљен у записник нацрт адресе што је изнео посланик јагодински, опет се у записнику каже, да су у том саставу били неки предлози који „у адресу не иду“, и за које је истоме посланику остављено право да их доцније одвојено поднесе. Кад загледамо у доцније записнике наћи ћемо као што већ у почетку рекосмо, више знатних предлога, од којих понајважнији долазе од јагодинског и још неких свесних посланика. Те тако од прилике можемо судити, шта је и у оном другом нацрту адресе у главnome било.

„Види нам се чудно, што је председник предложио и скупштина усвојила, да који год што од народних посланика има да предлаже, да то учини писмено и да преда одбору. А чудно нам је с тога, што велики део, готово половина скупштинара као земљоделци нису умели потписати ни имена свога, а како ће градити писмене предлоге? Наравно, морали су ићи коме да им напише; но то је тешко и приметно. Већ и с тога је јасно, да ваља желети да у скупштину дође што више не само писмених но и просвећених и образованих људи.

Жао нам је што су неки одвећ важни предлози стављени у записник кратко без побуђења, и што не знамо који су посланици у одбору били за, а који против кога предлога — те да би према томе знали коме ћемо наше поверење дати о избору за идућу скупштину. Предлог за одговорност министра пао је у одбору само за 1 глас, т. ј. са 19 противу 17. Па како би нам било стало за тим да чујемо разлоге оних који су били противни томе предлогу! Тако и предлог за закон о штампи како би радо чули с његовим побуђењима, као и разлога оних који су му били противни. Но на срећу као да тај предлог у скупштини није имао толико противника као у одбору, и скупштина је ту ствар оставила на увиђење светлоте и просвећеном владоцу, од кога се можемо и надати, да ће наша отаџбина у том погледу скорим стати упоред с другима европским земљама.

„Какав слободан дух дише у народу, види се осим осталих из предлога о поротском суђењу. Тај је предлог усвојен и препоручен влади. — Било је и других слободоумних и за просветом тежећих предлога, као: да се народној скупштини да место

у законодавству, да се и чиновници од просветне, судске и финансијске струке могу бирати за посланике у скупштину, да скупштина сама себи бира председника и секретаре, да се поправи закон о општинама и ђумручким таксама, да се поправи стање свештеницима и учитељима, да се заведу реалке и полугимназије по свима варошима и т. д. Уз најважније предлоге видимо имена јагодинских, црноречких, пожаревачких, шабачких, смедеревских, књажевачких, крагујевачких и лозничких посланика. А жао нам је што уз неке либералне предлоге од начелне вредности не видимо имена посланика београдских. Може бити да их морално спречавала та околност, што су односно према другим и пређашњим посланицима на избору добили мало гласова, јер као што је познато, у Београду је дошло сад на избор свега 140 бирача. Но имамо да забележимо и неке њихове занимљиве предлоге, као што је питање управљено г. министру спољашњих послова о догађајима у Рушчуку, којим је поводом изнета пред скупштину преписка српске владе с Портом око тога; и други предлог посланика г. Арсе Лукића да се поруше градови. Г. Живко Карибибировић предложио је да се Београд прогласи за слободно пристаниште. Наравно ово су тек лепе жеље, које влада може имати на уму.

„Готово у свима предлозима скупштина је пристајала како је одлучио одбор. Но у једном, премда местном питању које се непосредно тиче само једног краја Србије, скупштина је противно разлозима владиним одлучила и то великом већином гласова, да се полугимназија премести опет из Неготина у Зајечар, где је била ово већ 7 година, а тако и да се столица епископа тимочког премести у Зајечар;

ово су колико се сећамо, захтевале још скупштине св. андрејске и мало - госпођинске, јер је Зајечар место здраво и на средокраћи оним југоисточним окрузима, а и за свезу са суседном браћом Бугарима удесније од Неготина. —

„У опште, колико споља по записнику скупштинском можемо рећи, чини нам се да је скупштина према саставу свом и према околностима прилично живота показала. А кад би могли имати потпун стенографски извештај и прави поглед у целу радњу њену, може бити да би то још боље потврдили.

„Само две одвећ важне ствари не налазимо у предлозима народних посланика, а то су: да се скупштина држи сваке године, и то да се држи увек у Београду. И чудимо се како бар београдски посланици ово не изнесоше. Та помислимо, да су три године у данашње време као некада тридесет. Па какви смо — да смо, само да се чешће у лицу народних представника виђамо, да се о народним жељама и потребама договарамо, да се с владоцем својим обавешћујемо и споразумевамо: па ће унутрашњи развитак и благостање зацело боље и сигурније поћи. А да би боље било, да се скупштина држи у Београду, говори већ и то, што је већина образованих и научених Срба у Београду, и што се у Београду има на руци штампарија и средства за саопштавање рада скупштинског.

